

Милутин Табаш, дипл. инж.

Ловство у Црној Гори и предлог неких мјера за његово унапређивање

УВОД

Ловство, као привредна и спортско-рекреативна грана, обједињује комплекс односа који произилазе из газдовања разном дивљачи унутар ловишта, а састоји се из њеног узгоја, заштите, лова и коришћења.

Сви желимо да дивљач остане у природној средини, и да се у знатно измијењеним животним оквирима природе 20. вијека нађе минимум неопходних еколошких услова за њен опстанак.

С обзиром на објективне околности, данас је начин газдовања у ловној привреди утврђен одредбама Закона о ловству („Службени лист СРЦГ“ бр. 17/73) и правилницима за спровођење тога Закона („Службени лист СРЦГ“ бр. 12, 20. и 32/74). Законом о ловству између осталог је одређено да ловство може бити спортско, привредно и са посебном намјеном. Потребно је нагласити да према Уставу СР Црне Горе (чл. 100) дивљач је добро од општег друштвеног интереса и подлијеже посебној заштити која се прописује Законом. Овим начелом дивљач је друштвена имовина, што представља битну разлику с обзиром на мјесто које је ловна привреда заузимала у ранијим системима, када је ловство било привилегија повлашћених.

Стручно биолошки принцип не састоји се само у заштити природног богатства (шума и дивљачи) него и његовом унапређивању, јер је неспорно да дивљач и њено станиште чине нераздвојну биолошку цјелину.

Дивљач насељава све дијелове слободне природе, без обзира на то да ли се ради о пољу или шуми. У нашим условима, шу-

ма за већину дивљачи пружа склониште, храну и пребивалиште. Стога нико не може оспорити заинтересованост неког ОУР-а из области пољопривреде или шумарства да и од дивљачи, која живи и храни се на простору којима газдују, има неке користи.

Неспоран је значај ловства, јер дивљач као значајан чинилац екосистема доноси вишеструке користи, које се очитују у њеној улози биорегулатора и украса природе, те у вишеструким користима од газдовања разним производима дивљачи (кожа, месо, рогови итд.), што је још значајније када се стави у функцију ловног туризма.

Чланови ловачких друштава који газдују ловиштима, при коришћењу својих права и обавеза интензивно се крећу по ловишту, што доприноси јачању физичке кондиције и побољшању здравственог стања радних људи, који скоро читав свој вијек проводе у затвореном простору. Стално ношење оружја и руковање њиме, те увјежбавање у гађању, доприноси јачању борбене готовости припадника општенародне одбране, као и јачању принципа друштвене самозаштите и сталној контроли на површинама које су им повјерене на газдовање.

Константна присутност и планско газдовање фондовима дивљачи, уређивањем ловишта, изградњом свих потребних објеката за газдовање дивљачи, као и регулисање бројног стања незаштићених врста дивљачи, доприноси јачању улоге ловаца на заштити човјекове околине.

УКУПНЕ ЛОВНЕ ПОВРШИНЕ

Да би се могле потпуније сагледати потенцијалне могућности развоја ловства, потребно је, између осталог, знати укупне површине ловишта. Подаци о ловним површинама у Црној Гори и основним категоријама коришћења земљишта, према стању у 1978. години, виде се из следећег прегледа:

В р с т а з е м љ и ш т а			
Пољопривредно	Шуме и шумска земљишта	Водене површине	Укупно
523 634	757 392	24 625	1 305 732

Од укупне ловне површине (1 305 732 ha) на шуме и шумска земљишта отпада око 757 392 ha или 58%. Од укупних ловних површина ООУР-а шумарства газдују само са 353 270 ha или са 19%.

Ловним површинама 1978. газдовале су 32 организације, од којих су 26 ловачка друштва и 6 ловно-привредне организације.

Општине Котор и Тиват нијесу образовале ловишта, нити су установиле организациони облик за газдовање овим привредним ресурсом.

БРОЈНО СТАЊЕ ЗА ОДРЕЂЕНУ ВРСТУ ДИВЉАЧИ

По броју врста, наша земља, као и Црна Гора, спада у најбогатија ловна подручја Европе. Бројност дивљачи и уопште стање фонда дивљачи у нашој Републици не задовољава. Илустрације ради дају се неки подаци за нашу Републику и Хрватску:

Врста дивљачи	Црна Гора ¹⁾ (површина 13 812 km ²)		Хрватска ²⁾ (површ. 56 538 km ²)	
	Матични фонд према лов. пр. осн. 1977. г.	Извршење планова ост. 1977. г.	Матични фонд према ловно госп. осн. 1. IV 1978. г.	Извршење планова острела 1977. г.
Срна	448	5	47 463	4 941
Медвед	58	4	174	15
Дивокоза	201	2	763	79
Јелен	26	—	9 265	1 879
Муфлон	12	—	352	9
Дивља свиња	—	121	6 162	1 789
Тетријаб	62	5	236	6

Поред претходно истакнутог бројног стања дивљачи, које је испод капацитета ловишта, указује се на следеће:

— стање ловства, од доношења Републичког закона о ловству (1973) није побољшано ни у организационом ни другом погледу,

— од 20 општина само у 8 постоје ловни инспектори (инспектор за шумарство и ловство). Послове из надлежности општинске инспекције обавља републички инспектор задужен за ловство, који, без обзира на стручну способност, вољу и настојање да пружи одговарајућу помоћ и предузме неопходне мјере, физички није у могућности да то савлада,

— битна питања ловства, на примјер израда ловно-привредних основа, у неким организацијама које газдују ловиштем запостављена су,

¹⁾ Подаци Републичког секретаријата за привреду „Стање у ловству и ловној привреди“, маја 1978.

²⁾ Подаци из материјала: „Приказ стања и проблематика ловства на подручју Хрватске“, Републички секретаријат за пољопривреду, прехранбену индустрију и шумарство, Загреб, априла 1978.

— мали број ловочувара који су слабо технички опремљени и неефикасни, нема довољно сарадње са чуварима шума итд.,

— постоји велики број лица која посједују ловачко оружје, у већини случајева не ради се о трофејном оружју, а нијесу чланови ловачких друштава, односно ловачких организација. Сада има 4 500 регистрованих ловаца, а ловачко оружје посједује око 17 000 грађана, у чему је 800 карабина,

— масовна је појава бесправног лова и ловљења средствима (моторни чамци, мреже, помоћу свјетла итд.) углавном на начин који је за лов одређене врсте дивљачи неопходно законом забранити, поготово с обзиром на чињеницу да то до сада није било прецизно регулисано. Бесправног лова има у свим ловиштима, о чему немамо ни приближно тачне податке. Против ловокрадица подносе се пријаве, али то није довољно да се спријечи или знатније смањи бесправни лов.

Ради потпуније представе о томе колико су нам сиромашна ловишта истичу се неки подаци из студије: „Критерији за установљивање ловишта”. Према овој студији, за успјешно гајење срна, величина ловишта, уз претпоставку да испуњава остале услове за једну биолошку стабилну популацију срна, треба минимум 200 грла. Најмање, оријентационо би износило, за:

- I. бонитет око 3 000 ха, на 100 ха око 7 грла,
- II. бонитет око 4 000 ха, на 100 ха око 3 грла,
- III. бонитет око 6 000 ха, на 100 ха око 3 грла.

Примјеном ових критеријума добијају се подаци о томе колико су сиромашна ловишта у Црној Гори.

Икајући у виду да је у Црној Гори шумом обрасло 570 000 ха, а под претпоставком да је бонитет III, произилази да би требало и да бисмо могли имати, са правилним односима и понашањем, 17 100 срна, у односу на постојеће стање (448), што је мање од просјечног могућег капацитета ловишта за сса 16 600 срна. Ово би се могло, објективно гледано, сматрати минимумом, јер срнећа дивљач користи и дио пољских површина, поред ивице шуме, на којима се један дио срна виђа у току 24-часовне активности и током појединих сезона на паши или приликом одмарања.

Ако бисмо направили поређење постојећег фонда за осталу врсту дивљачи, са реално могућим, према критеријумима и мјерилима из предметне студије, ситуација не би била ништа боља од претходних квантификација за срне.

Приказано бројно стање срнеће дивљачи у односу на капацитет ловишта и бројно стање основног фонда треба прихватити као оријентационе показатеље и могу се узети као довољно тачна полазна основа за доношење одговарајућих одлука и закључака о будућим задацима и конкретним акцијама за организацију и унапређивање ловства.

Стварни резултати на подручју узгоја трофејно вриједне дивљачи (врхунских трофеја) један су од елемената који указују на интензитет развоја ловства.

Југославија по вриједности заузима за поједине трофеје прво мјесто у свијету. Вриједни су пажње многи врхунски трофеји у нашим републикама и покрајинама. У вези са овим потребно је указати да немамо података о врхунским трофејима за Црну Гору, што упућује на закључак да се ова норма и вредновање трофеја не практикује. Када бисмо имали снимљено стање, вјероватно бисмо могли констатовати да је вриједност остријељених трофеја крупне дивљачи у нашој Републици на ранг-листи Југославије врло низак.

ЗАШТИТА ДИВЉАЧИ

Значајну улогу у узгоју и заштити дивљачи има ловочуварска служба, која сталним присуством у ловишту, те радом на постављеним задацима, контроли кретања кроз ловишта, радом на прихрани и прехрани дивљачи, праћењу дивљачи и њеног здравственог стања, на контроли начина острела итд., представља једну од гаранција за успјешно газдовање.

Према подацима којим се располаже, на подручју наше Републике дјелује 35 ловочувара, који чувају 1 281 026 ha, што представља просјечно по ловочувару око 36 600 ha, у Хрватској на једног ловочувара отпада 9 487 ha.

Просјек површине по ловочувару у нашој Републици је велики и очито је да се не могу обезбиједити најосновније претпоставке за узгој и заштиту дивљачи. Стање је још горе када се има у виду да се иза просјека крију подаци о појединим подручјима гдје ловочувари чувају знатно већу површину, док појединачна ловачка друштва са већим ловним површинама немају ловочувара.

Према искуственим нормама за организацију ефикасне ловочуварске службе, један ловочувар, да би његово дјеловање могло бити заиста ефикасно, у брдским и планинским подручјима може покривати 5 000 - 6 000 ha.

Због сложености задатака ловочуварске службе и потребног времена за њено обављање, једино професионална и добро опремљена ловочуварска служба може дати одређену гаранцију за заштиту дивљачи.

Посебно је недовољна заштита дивљачи од угинућа и пропадања за вријеме критичних мјесеци за прехрану. Ово стање најбоље илуструје преглед броја објеката за потребе организација које газдују ловиштима у Црној Гори упоређени са подацима Хрватске:

Врста објекта	Црна Гора	Хрватска
Ловачки домови	6	80
Ловачке колибе	12	50
Зимовалишта и прихватилишта за фазане	5	70
Хранилишта за крупну дивљач	10	1 600
Хранилишта за пернату дивљач	700	4 000
Солила	250	4 000
Појила	—	2 200
Откупљена земљишта за ремизе	—	500 ha
Закупљено земљиште за ремизе	—	500 ha
Просјечни утрошак хране годишње		
Сијено и дјетелина	800 kg	180 000 kg
Зрната храна	5 000 kg	260 000 kg
Гомољаста храна	400 kg	10 000 kg
Индустријска храна	4 000 kg	100 000 kg
Са за дивљач	800 kg	50 000 kg

Није потребан коментар овим подацима, уз напомену да су непознати примјери у Црној Гори да организације које газдују ловиштима имају посебна поља са одређеном прехранбеном врстом намијењена дивљачи, нити се оплемењавају шумске ливаде (честине), редовитим кошењем и додавањем нових врста високо-храњивих крмива.

ЛОВНИ И РИВОЛОВНИ ТУРИЗАМ

Поред тога што лов и риболов окупља велики број учесника и поприма облик масовног боравка и рекреације људи у природи, оцјењује се да ловство као привредна дјелатност може бити рентабилна а, уз то, и значајан извор девизних прихода за радне организације и Републику у цјелини. Ово је могуће постићи јер постоје повољни еколошки услови за гајење дивљачи као и њихово интензивно коришћење кроз ловно-туристичку активност. За ловни туризам нијесу потребне посебне веће инвестиције за изградњу туристичких капацитета, већ би се постојећи, подигнути због општег туризма у континенталном и приморском региону, у ближој или даљој околини, боље и потпуније користили и у вантуристичкој сезони.

Стога ловство не треба посматрати изоловано од шумског газдовања, пољопривредне производње, угоститељства, трговине и других организација посредно заинтересованих за развој туризма, односно привреде.

Природни услови у нашој Републици — географски положај и клима, орографске и хидрографске прилике, разноврстан

и бујан биљни покривач — веома су повољни за живот и размножавање великог броја врста дивљачи. Међугим, ми се тим условима, незнатно користимо, изостало је улагање средстава у развој ловства, а нерационално се користимо и оним што сама природа пружа.

Ради потпуније оцјене указујемо на неке резултате ловног туризма у 1977. години.³⁾

Ловиште	Број страних ловаца	Прилив у доларима	Прилив у лирама
Улцињ	185	11 683	—
Бар	76	—	863 000
Скадарско језеро и Косови луг	193	14 000	19 500 000

Организовање лова ишло је, углавном, преко „Индустирија-импорт“ — Титоград и Ловачког друштва — Улцињ.

Ловни туризам захтијева, између осталог, добар кадар и богата ловишта, тј. доста дивљачи. Ниједна од ове двије битне компоненте у нас нијесу на завидној висини.

Језера и водотоци у Црној Гори, нарочито они који пресијецају шумске комплексе на средњем и високом планинском подручју, пружају одређене могућности за развој риболовног туризма.

Водотоци на шумским и пашњачким просторима употребљују раскошност и природне љепоте рељефа, стварајући оптималне могућности за развој туристичке привреде.

У нашим ријекама живе углавном аутохтоне врсте риба, од којих многе имају високу вриједност како за привреду, тако и за спортско-туристички риболов.

Многи наши водотоци још нијесу масовно дошли под удар индустријских и градских отпадних вода. Но, и поред тога, бројност ријечних риба прилично је смањена, због нерационалног коришћења. Према неким процјенама, рибљи фонд се из године у годину до те мјере уништава да су многи водотоци, и поред оптималних услова за живот риба, потпуно девастирани.

Туризму као веома значајној грани друштвеног привређивања неопходно је да у свом садржају услуга има и добре услове за ловно-риболовне активности.

На основу искустава других, може се са сигурношћу тврдити да лов и спортски риболов представљају двије основне ком-

³⁾ Према подацима Републичког секретаријата за привреду.

поненте које могу трајно утицати на развој туристичког привређивања, и то нарочито у планинским регионима, али под условом да фонд дивљачи и рибе буде богат.

МОГУЋНОСТИ ОРГАНИЗОВАЊА ЛОВИШТА НА САМОУПРАВНОЈ ОСНОВИ

Од 1945. организација ловства је прошла кроз више различитих фаза и организационих облика регулисаних законом и подзаконским прописима. Ловство је константно праћено рјешењима са краткотрајним, нестабилним и неефикасним дјејством, као и честим организационим промјенама.

Сада се најмањи број ловишта, као и најмање ловне површине, налазе у рукама шумарства, и поред тога што организације шумарства стално газдују свим површинама шума и шумског земљишта. Ова чињеница, с обзиром на садашње стање, указује да је нужно приступити бољој организацији и одговарајућим активностима које би могле побољшати комплетно стање у овој привредној грани.

Начин газдовања у ловној привреди утврђен је, како смо већ казали, Законом о ловству („Службени лист СРЦГ”, бр. 17/73) и одговарајућим правилницима за провођење тога Закона („Службени лист СРЦГ”, бр. 12, 20. и 32/74). Међутим, њиховом примјеном дошло се до оцјене да је у садашњој фази друштвено-економских односа на којима треба темељити самоуправно организовање ловства, потребно приступити доношењу новог Закона о ловству, као и свих правилника и уредби који ће произићи из тог Закона. Неопходно је, у циљу изналагања најбољих рјешења, обезбиједити кључне факторе, као што су савремена и ефикасна организација ловства, ловочуварска служба и др.

Да би наша акција, у тражењу бољих рјешења, била што садржајнија, треба имати у виду да дивљач и њено станиште чине нераздвојну биолошку цјелину. Уважавајући ове чињенице произилази морална обавеза да шумарство преузме управљање и газдовање ловством. Уз поштовање самоуправних права, потребно је оцијенити оправданост да се Законом о ловству шумарство обавезе да преузме узгојну и ловочуварску службу у ловишту. Оваква законска обавеза и њена оправданост произилазили би, поред осталог, и из следећег:

— шуме и шумска земљишта која су углавном идентична са ловним површинама, дата су на управљање, газдовање и коришћење организацијама удруженог рада и ООУР шумарства,

— организације шумарства које искоришћавају шуме, све више механизују своје радове, присутне су у свим шумским комплексима, смањују оптимални ареал за живот дивљачи, тј. нару-

шавају одговарајућу равнотежу у природи, а то све иде на штету дивљачи, па би било морално и друштвено обавезно да шумарство преузме мјере заштите и узгоја дивљачи.

Ово нас упућује да организацију унапређивања ловства треба осмишљавати и реализовати у координацији са шумарством, а то је могуће постићи на један од следећих начина:

I. Варијанта

Комплетна ловишта, тј. ловно-привредну цјелину, са спортским риболовом, коју установи подручна општинска скупштина на шумском, пољопривредном и осталом земљишту, независно од власника или управљача, преузело би шумарство.

Основна организација или организација удруженог рада шумарства склопила би самоуправни споразум са подручним ловачким друштвом у коме би се посебно прецизирале обостране обавезе, услови и задаци, а нарочито ловно-узгојне мјере, заштита дивљачи, план острела, ловочуварска служба и др.

Шумарство би преузело ловочуварску службу коју би вршили чувари шума — лугари.

На основу детаљног програма развоја шумарство би формирало ловишта са посебном намјеном на површинама погодним за живот, размножавање и природни узгој високе дивљачи. Овим ловиштима управљале би ООУР шумарства и организовале газдовање по ловно-привредним основама.

II. Варијанта

Ловачка друштва, или нека друга радна организација изван шумарства, преузела би ловишта која формира општинска скупштина.

Ловочуварску службу би вршили чувари шума — лугари, и то:

— само на шумским површинама којима управља шумарство,

— или на читавој површини ловишта.

Шумарство би формирало ловишта са посебном намјеном као и у првој варијанти.

III. Варијанта

С обзиром да се СОУР ШИК „Црна Гора“ налази у фази потпуне консолидације различитих дјелатности, можда би било цјелисходно да се формира јединствена организација удруженог рада за газдовање и унапређивање ловне привреде, спортског риболова и ловног туризма.

По нашем мишљењу, организација ловства и преузимање ловишта на газдовање представља веома сложен посао. Темелитом и дефинитивном рјешењу ове проблематике не може се прићи без усвојеног и добро разрађеног програма унапређивања ловне привреде, јасних праваца развоја, права и обавеза у начину финансирања и усаглашених ставова свих заинтересованих субјеката, а посебно са: самоуправним оргнима ОУР-а шумарства, СОУР-ом ШИК „Црна Гора”, органима друштвено-политичких заједница општинских скупштина, Републичким секретаријатом за пољопривреду и шумарство и Савезом ловачких организација Црне Горе.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Бројно стање дивљачи у нашим шумама и стање рибљег фонда у нашим водотоцима далеко је мање него што то услови дозвољавају и потребе захтијевају. Зато је основни задатак, који се поставља пред све заинтересоване чиниоце, уколико желе унапређивање и интензивно гајење дивљачи и рибљег фонда, као ловног туризма: повећање дивљачи у ловиштима и рибе у водотоцима.

Ловиштем, у смислу интензивног газдовања дивљачи и развоја ловног туризма, не треба сматрати цијелу територију Републике, па ни све површине којима газдују ООУР-а шумарство. У вези са овим потребно је извршити рејонирање подручја, утврдити локалитет и површине ловишта на којима треба интензивно гајити ловну дивљач. Разумије се да су за то потребна средства, али се и у друге дјелатности мора улагати ако се желе приходи. Предност је у конкретном случају и у томе што сама природа доста улаже.

Многе околности упућују на размишљање да би требало проучити и организовати јединствено газдовање, тј. да се газдовање шумама, дивљачи и рибљим фондом у водотоцима обједини у оквиру једне радне организације. Када је комплексно газдовање једном површином, организација удруженог рада може боље да користи потенцијале станишта — флору и фауну, више да ангажује и активира своје кадрове, производне капацитете итд.

На основу свега изложеног, а имајући у виду задатке које треба рјешавати у циљу изналажења адекватних и ефикасних рјешења за унапређивање ловства, односно ловног туризма, могле би се предузети, односно покренути, следеће мјере и активности:

1. Неопходно је урадити програм организације и развоја ловства са вишегодишњим плановима мјера и акција на унапређи-

вању, заштити и искоришћавању дивљачи и рибљег фонда у Црној Гори.

2. Уз одговарајуће планове и програме, корисници ловишта, посебно ловног туризма, потребно је да што прије приступе систематском школовању и усавршавању стручног кадра за рад у ловству.

3. Приступити измјени Закона о ловству и Закона о слатководном рибарству.

4. Постојеће стање указује на потребу да општинске скупштине организују обављање послова ловне инспекције у оквиру својих органа управе или заједнички са другим општинама, како би се у свим општинама појачао надзор над спровођењем Закона и других пратећих прописа.

5. Иницирати измјену Закона о оружју у смислу онемогућавања држања и ношења ловачког оружја грађанима који нијесу чланови ловачких друштава или радних организација које се баве ловством.

6. На основу оцијењеног значаја ловства требало би, приликом установљавања ловишта, водити рачуна о привредно-узгојном (а и другом) значају ових ловишта, те спријечити тенденцију цијепана и уситњавања ловишта.

7. Ради задовољења растућих захтјева за бављење ловом и повећаних потреба за активном рекреацијом ловаца, неопходно је повећати бројно стање дивљачи. Обнову фонда вршити на теренима који обезбјеђују сигуран успјех уз мања улагања и интензивно коришћење дивљачи кроз ловно-туристичку активност.

8. Ловни и спортско-риболовни туризам имају пуну економску оправданост и треба их уклопити у једну комплексну туристичку понуду.

9. С обзиром да ловство има карактер привредне дјелатности и представља популарну форму спортске активности и рекреације радних људи, потребно је да у рјешавању проблематике унапређивања, заштите, финансирања итд. учествују поред ОУР-а шумарства, и остале радне организације и друштвено-политичке заједнице — сви који су заинтересовани за развој ове привредне гране.